

Lastekaitse Liit

Estonian Union for Child Welfare

SÕBER KARUGA TARGALT INTERNETIS

DIGITAALNE JUHENDMATERJAL ÕPETAJALE

Marko Pikkal

SÕBER KARUGA TARGALT INTERNETIS

DIGITAALNE JUHENDMATERJAL LASTEAEDADELE JA KOOLIDELE (2018)

Autor: MTÜ Lastekaitse Liit

Materjali koostamisel on kasutatud programmi „Kiusamisest vabaks!” ja projekti „Targalt internetis” raames loodud ja koondatud materjale.

Illustratsioonid: Marko Pikkat

Kujundus: Kadi Hainas

Rahastaja: Haridus- ja Teadusministeerium

Juhendmaterjali veebiversioon on leitav internetilehelt www.kiusamisestvabaks.ee

Juhendmaterjali ja selle osade kasutamine on lubatud vaid hariduslikel eesmärkidel. Kasutamine kommertseesmärkidel on keelatud.

Kaasrahastatud Euroopa Liidu poolt
Euroopa Ühendamise Rahastu

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Save the Children

MIS JA MILLEKS

MTÜ Lastekaitse Liit on „Kiusamisest vabaks!” programmi ja projekti „Targalt Internetis” eestvedaja.

„Kiusamisest vabaks!” keskendub laste sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamisele. Programmi eesmärk on ennetada kiusamist ja luua nii lasteaia- kui koolikeskkonnas püsivalt head suhted nii rühma- kui klassikaaslaste kui ka kogu lasteaia- ja koolipere vahel. Projekti „Targalt internetis” missioon on laste ja lapsevanemate targem internetikasutus ning laste seksuaalset ärakasutamist esitava sisuga materjalide leviku tõkestamine internetis.

Nii „Kiusamisest vabaks!” kui „Targalt internetis” keskenduvad riikliku õppekava mõistes üldoskuste kujunemise toetamisele lasteaia- ja üldpädevuste kujundamisele koolis. Mõlema eesmärgiks on turvalise õpi- ja kasvukeskkonna loomine - lasteaia- erinevate valdkondade sisude lõimimist toetades ja koolis õppeainete ülese lähenemisviisi kaudu.

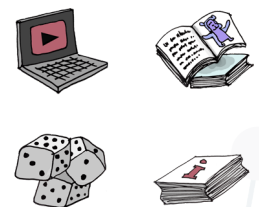
Kuna lapsed õpivad eeskätt täiskasvanu isiklikust eeskujust, peab õpetaja ise olema teadlik digimaailma võimalustest ja riskidest ning sellises keskkonnas hästi toime tulema. Käesolev juhendmaterjal tutvustab nii koolieelse lasteasutuse kui kooliõpetajale võimalusi, kuidas laiendada „Kiusamisest vabaks!” oluliste teemade käsitlemist digikeskkondadele (lasteaia riiklikus õppekavas „virtuaalkeskond”). Samuti viitab juhend õppematerjalidele, mida pakub „Targalt internetis” veebileht.

Juhendmaterjali eesmärk on näidata, kuidas programmiga „Kiusamisest vabaks!” töötades leida laste ja lapsevanematega veelgi paremini tee digimaailmaga seotud küsimuste arutamiseni:

- mis on digimaailm, millised on digitaalsed suhtlusvahendid, kuidas digitaalne suhtlemine erineb nn silmast-silma suhtlusest;
- millega peab laps ja täiskasvanu arvestama digivahendite kaudu suheldes;
- mida arvestada info kogumisel, jagamisel ja sisu loomisel;
- kuidas tagada turvalisus, millised tagajärjed võivad olla digitaalsete vahendite ja keskkondade ebaturvalisel kasutamisel; mis on küberkiusamine ja kuidas sellega toime tulla.

Pane tähele!

Juhendmaterjalis esinevad läbivalt järgnevad ikoonid, mis tähistavad ligipääsu käsitletud linkidele. Et loetud mugavalt praktiseerida, kliki lingi avamiseks löigu juures olevale ikoonile.

DIGIMAAILM JA DIGITAALSED SUHTLUSVAHENDID

Tänapäeva lapsed on sündinud digimaailma ning selles toimetamine on neile iseenesestmõistetav. Siiski vajavad nad ka digitaalsetes keskkonnas toimetulemiseks täiskasvanute toetust. Digimaailmas läheb heaks ja ohutuks toimetulekuks tarvis samasuguseid sotsiaalseid oskusi kui nn reaalses maailmas.

Kuid mis on digimaailm? Digimaailm mahutab endas seadmeid ja tehnoloogiat, mille abil saab suhelda, õppida ja meelt lahutada. Digiseadmete kaudu suheldes tuleb silmas pidada, et need seadmed on loodud eesmärgiga kaasata kasutajaid sotsiaalsesse võrgustikku. Seega tuleb arvestada, et tehnoloogilisi abivahendeid kasutades ollakse rohkem nähtaval kui sageli usutakse.

Nagu reaalses maailmas, tuleb ka digimaailmas suheldes olla viisakas, arvestada kaaslastega ning osata hinnata oma käitumise võimalikke tagajärgi. Digimaailmas suhtlemisel tuleb aga alati lisaks arvestada, et teksti või salvestuse mõju ei pruugi olla tajutav, kui just vestluses veebikaamerat ei kasutata. Ka võib tekkida ekslik ja petlik tunne, et digimaailmas suheldes saab jääda anonüümseks - tegelikult see nii ei ole, sest igast teost internetis jääb jälg.

TEGEVUSI LASTELE

Aaretejaht looduses ja digimaailmas

“Kiusamisest vabaks!” programmi käsiraamatus põhikooli I astmele “Koos õues”¹ on ülesandeks koostada aaretekaart, mille abil tuleb teistel leida näiteks neli söödavat asja, viis põletamiseks sobivat asja või kuus kõva asja. Digimaailma eripärade mõistmiseks viige esmalt läbi aaretejaht looduses ja seejärel otsige samu “aardeid” ka internetist ning võrrelge neid omavahel.

Tava- ja digimaailma sarnasused/erinevused

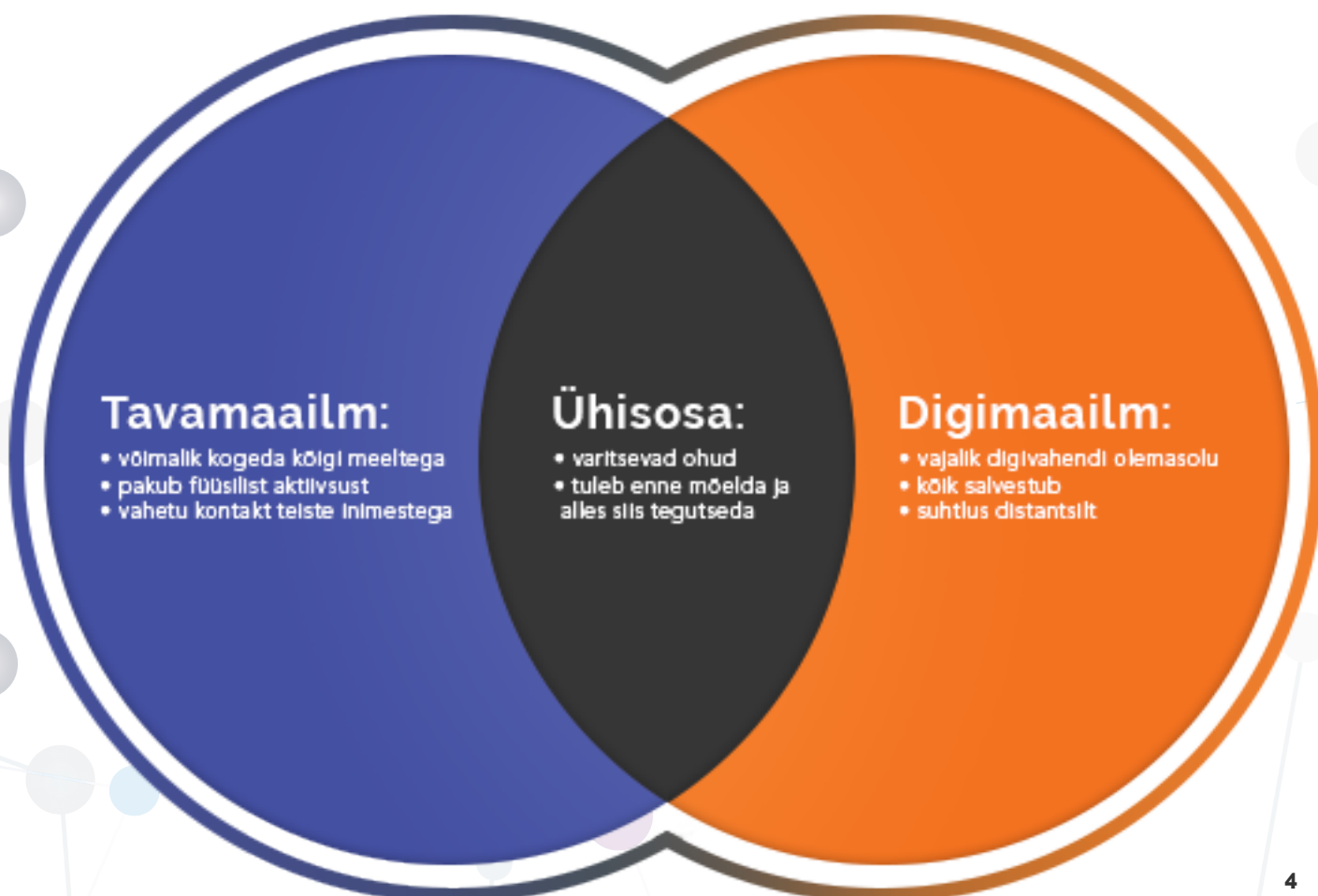
Arutlege ning koostage lastega kahe ringiga Venni diagramm, et leida tava- ning digimaailma ühisosa ja erisused.

Hea sõber tava- ja digimaailmas

Aidake Sõber Karuga abil uurida, milline on hea sõber tava- ja milline digimaailmas. Arutlege rühmades ja koostage plakatid/ettekanded, kuidas väljenduvad sallivus, hoolivus, austus ja julgus erinevates suhtluskeskkondades.

Jänku-Jussi internetimaailm. 1. osa

Vaadake ja analüüsige lastega lühimultifilmi, mille abil saab teada, mis on arvuti ja internet.

SUHTLUS DIGIVAHENDITE KAUDU

Erinevate digiseadmete kasutamine ning nende abil suhtlemine on saanud nii täiskasvanute kui ka laste ja noorte igapäevaelu lahutamatuks osaks. Lisaks arvutitele kasutatakse suhtlemisel üha rohkem nn nutivahendeid (nutitelefonid, tahvelarvutid) ning nii on sõbrad ja tuttavad vaid telefonikõne või vestlusakna sõnumi kaugusel. Sotsiaalmeedia platvormid, näiteks Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, pakuvad võimalusi avaldada oma arvamust, jagada endast infot, postitada fotosid ja videoid, aga ka jälgida sõprade tegevusi sotsiaalmeedias.

On väga hästi, kui kõik tegevused on positiivse eesmärgi ja sisuga ning neist ei teki kellelegi kahju. Kuid kahjuks ei ole see alati nii ja sotsiaalmeediasse jõuab ka negatiivse alatooniga sõnumeid ning unustatakse, millised väärtushoiakud on tegelikult olulised. Lastele on vajalik selgitada ja meelde tuletada, et enda ja teiste turvalisuse ning heaolu jaoks tuleb suhtlemisel digivahendite vahendusel käituda samamoodi viisakalt nagu silmast silma suhtlemisel. Kuna kõige õpetlikum on eeskuju, tuleb sama teada, meeles pidada ja järgida kõigil täiskasvanutel, nii lapsevanematel kui õpetajatel.

Oluline on rääkida lastega võimalustest, mida internet suhtlemiseks pakub ning milliseid ohutusreegleid suhtlemisel silmas tuleb pidada. Kui digimaailmas suhtlemisega seotud teemadel rääkimine on lapse jaoks tavapärase, siis on tal kergem täiskasvanu (nii lapsevanema kui õpetaja) poole pöörduda ka siis, kui ta kogeb internetis midagi ebameeldivat.

TEGEVUSI LASTELE

E-kirja saatmine Sõber Karule

"Kiusamisest vabaks!" massaažiprogrammis² on lugu sellest, kuidas lapsed kirjutavad Sõber Karule kirja ja seejärel Sõber Karuga tulebki nende juurde. Looge digivahendeid kasutades lastega kiri ning saatke see aadressile kiusamisestvabaks@lastekaitseliit.ee. Arutlege, kuidas kirja vormistada ja saata ning milline on viisakas kirjutamisstiil.

Suhtle viisakalt

Vaadake ja analüüsige lastega lühianimatsiooni, mis paneb mõtlema viisaka suhtluse vajalikkusest ka digimaailmas.

Valge lammas

Vaadake ja analüüsige netilammaste lühianimatsiooni diskrimineerimisest ning sellest, kuidas internetis kõike ei tasu uskuda ning et infot oleks vajalik võrrelda erinevate allikatega.

Salasõber

Vaadake ja analüüsige netilammaste lühianimatsiooni laste ahistamisest ja sellest, kuidas internetisõpradega tuleb olla ettevaatlik.

Kaks keelt digimaailmas

"Kiusamisest vabaks!" teoreetilistes ja praktilistes käsiraamatutes³ on kirjeldatud tegevust, kus tuleb joonistatud keeltele kujutada meeldivaid ja ebameeldivaid sõnu. Mõelge digisuhtluskeskkonnale ning -sõnavarale ja sellest lähtuvalt viige harjutus läbi uues võtmes.

Bibi internetis. Kes üritab Bibit tüssata?

Tutvuge lastega raamatuga Bibist, kellega juhtunud olukord tuletab meelde, et internetis suheldes tuleb olla ettevaatlik.

Kättemaks

Vaadake ja analüüsige netilammaste lühianimatsiooni küberkiusamisest.

Kiusu-Juku digimaailmas

"Kiusamisest vabaks!" muusikaraamatus ja CD-plaadil "Igaüks on isemoodi" on laul "Kiusu-Juku"⁴. Võtke selle sõnad ning arutlege lastega, kas ja kuidas kõik see, millest laul räägib, toimub ka digimaailmas.

Meie seas on Kiusu-Juku,   Togib teisi, kisub juukseid,
karjub nii, et kõrvad lukus.   ümberringi kostab nuukseid.
Käsi paigal tal ei püsi,   Mängida ta koos ei taha,
teeb ta aina pahandusi.   mänguasjad loobib maha.

Kiusu-Juku, Kiusu-Juku, ära   Jalamaid sa riukad jäta, muidu
kiuse, parem tuku! Leiad siis ka   jääd sa ise hätta! Oled tark ja
sõpruhäid, kuisulkiusutujuläind.   täitsa tore, aga tegu on sul kole.

INFO VAHETAMINE, JAGAMINE JA SISU LOOMINE DIGIMAAILMAS

Igäühel on õigus jagada informatsiooni endast ja teha seda enda poolt valitud viisil. Digimaailma tehnilised võimalused pakuvad selleks rohkelt võimalusi. Laste ja noorte jaoks ei eksisteeri tihti vahet digi- ja tava-suhtluse vahel. Kuid siiski on olemas teatud erisusi.

Info, mida endast jagatakse, võib jõuda palju suurema hulga inimesteni kui silmast-silma suhtlemisel, sealhulgas täiesti võõrasteni.

Arvutis või nutivahendis suheldes võib tekkida tunne, et saab jääda anonüümseks, ning sellest tulenevalt ollakse digisuhtluses valmis kasutama rohkem vulgaarsusi ja äärmuslikku kõnepruuki kui näost-näku suhtlemisel.

Tänapäeval on jäädvustamine imelihtne ja käepärane, sest peale fotokaamera saab seda teha arvutisse, nutitelefonis või tahvelarvutisse integreeritud kaameraga. Imelihtne on tehtud jagada nutiseadme sõnumivahetuses või internetis. Kuid oluline on meeles pidada, et internet on avalik koht. Info, olgu siis teksti, foto või video näol, mis kord interneti üles laetud, muutub avalikuks ja seda ei ole võimalik sealt enam eemaldada. Isegi, kui postitust on jagatud vaid sõbra või sõpradega, on oht, et see sealt edasi levib, ning keegi selle endale alla laeb.

TEGEVUSI LASTELE

Milliseid fotosid võib internetti üles laadida?

Võtke ükshaaval ette *"Kiusamisest vabaks!"* teemakaardid⁵ ning analüüsige neid pilte kui fotosid, mis on lastest teatud olukorras tehtud. Mõelge, kas nende internetti üles laadimine võiks kedagi kurvastada ja arutlege, kas fotode tegemisel ja avalikustamisel on vaja küsida ka teistelt inimestelt luba.

Suhtle internetis nutikalt

Vaadake ja analüüsige videot ja nõuandeid targalt postitamiseks ja internetieluga toimetulekuks.

Röhitseja

Vaadake ja analüüsige netilammaste lühianimatsiooni, kus hoiatatakse internetti mitte lisama asju, mille pärast hiljem häbi võib olla.

Kasukata

Vaadake ja analüüsige netilammaste lühianimatsiooni piltide ja videote avaldamise ohtlikkusest, millel on kujutatud alastust.

Ohtlik video

Lugege raamatust *"Mina olen enda oma"* lugu *"Ohtlik video"* ning arutlege, milliseid pilte ja videoid sobib internetti üles laadida. Veebilehelt leiab ka raamatu audioversiooni ja juurde kuuluva juhendmaterjali.

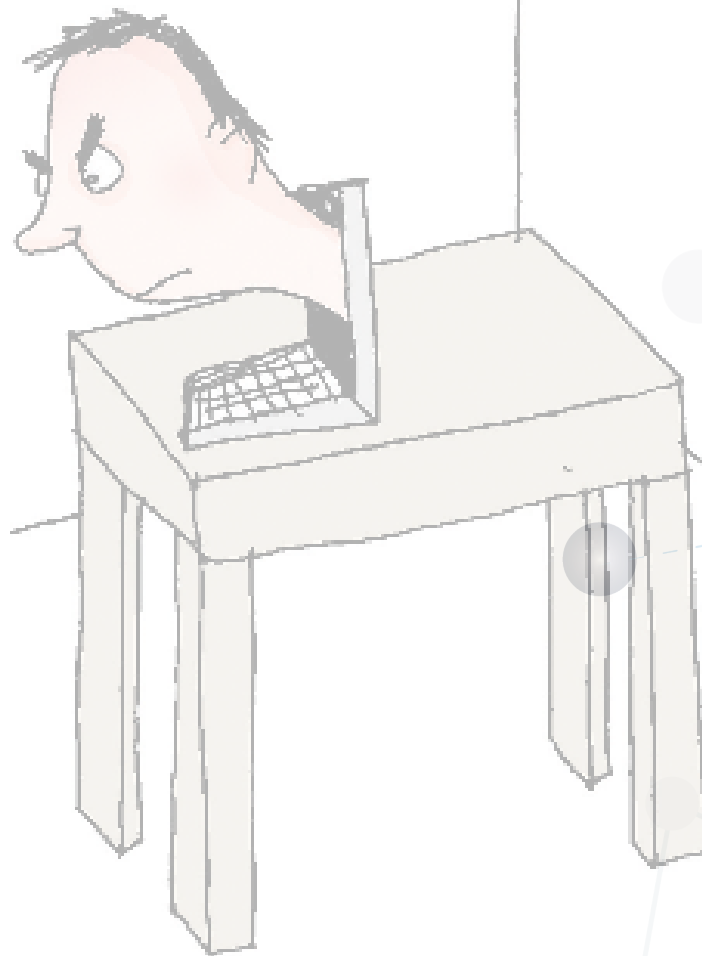
Tunne oma netisõpru ja mõtle, kui endast pilte saadad

Lugege ja analüüsige õpetlikku lugu, mis juhtus Tiinaga, kui ta jagas oma pilte suhtlusportaalil.

Suurim julgus!

Mängige kaardimängu *"Suurim julgus"*. Mäng on mõeldud eelkõige põhikooli õpilastele vanuses 10–14 aastat, kuid võib mängida ka nooremate õpilastega.

TURVALISUS JA OHTUDE ENNETAMINE DIGIMAAILMAS

Mistahes keskkonnas, olgu siis linnatänaval või metsas, on tähtis, et oskaksime ennast ohtu seadmata liikuda ja toimetada. Sama kehtib ka digikeskkonna puhul. Kuigi esmase kogemuse digiseadme kasutamises saavad lapsed enamasti kodus, on lasteaial ja koolil oluline roll teadliku ja ohtusid ennetava käitumise temaatika käsitlemisel. Kindlasti on vajalik leida võimalusi, et koostöös parimal viisil kaasata ka lapsevanemad ning toetada laste positiivset ja turvalist käitumist digimaailmas.

Ohtude ennetamine digimaailmas hõlmab digikeskkonnas väärtustel põhinevat käitumist ning oskust oma digiseadet ja selles olevat infot kaitsta. Tutvustades lastele digimaailma toredaid ja kasulikke võimalusi, tuleb käsitleda ka riske ja väljakutseid: avalik ja privaatne suhtlemine, identiteedihaldus, terviseriskid, digiseadmete liigne kasutus, tehniliste probleemide lahendamine, küberkiusamine jms.

MIS ON KÜBERKIUSAMINE?

Küberkiusamine on kiusamise üks vorm, millel on kõik kiusamise tunnused, kuid mille eripäraks on tahtlikult ja korduvalt kahju tekitamiseks elektrooniliste seadmete või digitaalsete suhtluskeskkondade kasutamine. Küberkiusamise eest ei saa põgeneda, digitaalsete tehnoloogiate areng on teinud inimeste jälitamise lihtsamaks; kiusata saab end varjates ja see muudab internetis kiusamise lihtsamaks kui päriselus; küberkiusamisel on laiaulatuslik publik (määramatu arv tundmatuid internetikasutajaid).

Norra uurija Elisabet Staksrud on toonud välja seitse erinevust küberkiusamise ja tavalise kiusamise vahel:

- Küberkiusamise eest ei saa põgeneda. Küberkiusamise ohvriks võib langeda igal ajal ja igal pool, isegi siis, kui kiusajad on füüsiliselt kaugel. Seejuures ei aita näiteks sotsiaalmeediast eemaldumine last, kuna see jätab ta ilma virtuaalelu positiivsetest külgedest, näiteks suhtlemisvõimalusest.

- Küberkiusamise puhul võidakse kasutada kiusamiseks audiovisuaalseid materjale, näiteks pilte

ENNETAMINE

Küberkiusamise ennetamiseks ja kiusamisjuhtumite lahendamiseks on oluline, et nii lapsed kui täiskasvanud omandaksid veebis suhtlemiseks vajalikud digioskused (digitaalse vastupanuvõime). Küberkiusamise ennetamisel ja juhtumitesse sekkumisel on oluline, et õpetajad ja lapsevanemad teaksid, kuidas lapsed digitaalseid vahendeid kasutavad ja millised on suhted neis keskkondades.

Heaks tavaks nii kodus kui ka lasteasutuses peaks saama ühiste reeglite kokkuleppimine interneti ja digiseadmete kasutamises. Lapsevanematele tuleks soovitada kasutusreeglite kokkuleppimist kohe, kui laps alustab digiseadme ja interneti kasutamist. Vanemad saavad olla laste õpetajateks digimaailmas, kui nad on osalised lapse digitaalses elus. Vanem, kes soovib olla osaline lapse elus, peab tundma huvi ja omama oskuseid osalemaks ka nende digitaalses elus.

Usalduslik suhe lapse ja lapsevanema vahel on turvariski vältimiseks väga oluline.

- Kuna küberkiusamine toimub interneti või mobiiltelefoni vahendusel, on seda kergem dokumenteerida kui tavalist kiusamist.

- Küberkiusamise puhul on lihtsam anonüümseks jääda.

- Küberkiusamine loob võimaluse täiesti uut tüüpi digitaalseks isolatsiooniks. Näiteks võivad kiusajad luua Facebookis kinniseid grupe, kuhu pääsevad vaid kutsutud liikmed, või eirata sõbrakutseid.

- Küberkiusamine võib jõuda väga kiiresti suure hulga inimesteni.

- Vanematel, õpetajatel ja teistel täiskasvanutel on küberkiusamist raskem märgata. Kuna täiskasvanud ja lapsed kasutavad eri veebikeskkondi, on täiskasvanutel laste tegevust keerulisem jälgida.

Vaata ka (inglise keeles):

Pered on siiski erinevad ja seetõttu on tähtis õpetaja toetav roll. Lapsel peab olema teadmine, et ükskõik, mis ka ei juhtuks, ta saab sellest rääkida oma lähedastele või mõnele täiskasvanule, kes on osavõtlik kui ka teadlik, et leida sobiv lahendus. Spetsialisti ülesanne nii lasteaedades kui koolides on võita laste ja noorte usaldus ja aidata neil seeläbi keeruliste olukordadega toime tulla. Konfliktide ennetamiseks või nende kontrolli all hoidmiseks, et need digimeedia vahendusel levima ei hakkaks, peaks täiskasvanu olema hea probleemide lahendaja.

Lapsed saavad õppida digitaalses maailmas toimetulekut vastavaid seadmeid kasutades, sh nendega mängides. Kuna lapsed võivad usaldada digioskuste teemadel kaasõpilasi ja vanemaid õdesid-vendi ning sõpru rohkem kui vanemaid, õpetajaid ja teisi täiskasvanuid, võib kaasata nooremate laste õpetamisse vanemaid lapsi. Heaks võimaluseks on näiteks „Kiusamisest vabaks!“ programmiosa „Paremad sõbrad“ kasutamine.

Nii vanemate kui õpetajate puhul kasvatab eeskujul alati lapsi rohkem kui õpetussõnad. Seega tuleb kõigil täiskasvanutel end teadlikult jälgida ja mõista, millist eeskujut nende reaalne käitumine tegelikult annab.

KÜBERKIUSAMISE VÕI SELLE KAHTLUSE KORRAL:

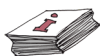
- räägi sellest usaldusväärsele inimesele ja arutage koos, mida teha;

- blokeeri kiusaja suhtluskanalites. Kui keegi saadab mõnes virtuaalses suhtluskanalis (nt Facebook jne) mõnitava ja halvustava sisuga sõnumeid ja teateid, siis blokeeri teadete saatja;

- kopeeri halvustava sisuga teated, neid saab vajadusel tõenditena kasutada;

- teavita keskkonna haldajat kiusaja tegevusest. Sotsiaalvõrgustike lehtedel on olemas veebilehe haldaja poole pöördumise link (nt Facebookis „report“).

- nõu ja abi saab lasteabitefonilt 116111 või info@lasteabi.ee.

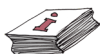
- küsi abi veebikonstaablilt. Igaüks peab teadma, et veebikeskkonnas millegi häiriva kogemisel on tema enda käes lai valik tegutsemisvõimalusi. Nendeks võimalusteks on blokeerimine, kustutamine, sobimatule kommentaarile vastamine, et see kommentaar on solvav ja palve esitamine, et “ära tee rohkem nii”. Olenevalt konkreetsest keskkonnast on võimalused küll erinevad, kuid oluline on neid enne veebikonstaablilt abi küsimist ise proovida. Võib juhtuda, et teine inimene ei saa arugi, et tema veebikäitumine võib kellelegi haiget teha ja vahel mõni nali lihtsalt ebaõnnestub, vahel saab postituse lugeja ise olukorrast valesti aru. Veebikonstaabli poole tuleb pöörduda siis, kui on selge, et teise poole kiuslik tegutsemine on tahtlik ning lapse või noore enda tegevustest ei ole olnud abi.

TEGEVUSI LASTELE

Meie klassi/rühma diginipid

Koostage rühmatöö ja arutelu käigus oma klassi/rühma diginipid, mis aitavad küberkiusamist ning ebatavalist käitumist ennetada. Pange need seinale nähtavale kohale ning ajapikku vaadake need üle ja lisage täiendusi. Abiks võite kasutada ka “Targalt internetis” netinippe.

Jänku-Jussi internetimaailm. 2. osa

Vaadake õpetlikku lühimultifilmi interneti kasutamise reeglistest.

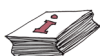
Bibi tahab mängida. Aga kus on ta sõbrad?

Lugege raamatut Bibist, kellega toimunud olukord tuletab meelde, et reaali- ja digimaailma vahel tuleb leida tasakaal.

Testid

Testige oma teadmisi digivahendite ja nende kasutamise kohta.

Tunnikavad

Vaata põhjalikke tunnikavasid, mille eesmärgiks on parandada õpilaste teadmisi turvalise interneti ja digitaalsete kommunikatsioonivahendite kasutamisest.

Bibi kingitus. Arukas klõpsamine internetis

Lugege raamatut Bibist, kellega juhtunu tuletab meelde, et linkidele klikkides ja neid avades tuleb olla ettevaatlik.

Suur suu

Vaadake netilammaste lühianimatsiooni, mis suunab enne postitamist mõtlema ja aitab ennetada varaste ligimeelitamist.

Veebimäng Nastix

Õppige interneti turvalisuse kohta mänguliselt (teemad: kasutajakontod ja paroolid, mobiiltelefonid, küberkiusamine, privaatsus internetis, suhtlemine võrgus, viirused ja arvuti heakord).

Lood, millest õppida

Lugege õpetlikku lugu sellest, miks ei tasu oma kontode salasõnu teistega jagada.

Lugege õpetlikku lugu sellest, miks tuleb olla tähelepanelik, kui kasutate interneti avalikus internetipunktis.

NÕUANDEID LAPSEVANEMATELE

Et toetada laste positiivset ja turvalist käitumist digimaailmas, on vajalik koostöö lapsevanematega. Järgnevad materjalid on suunatud lapsevanemale, aitavad tõsta nende teadlikkust ja kaasata neid digimaailmaga seotud küsimuste arutamisse. Soovitame jagada teavet materjalidest vanematega, et nad saaksid olla oma lastele veelgi

10 soovitus laste vanemale

Soovitused oma lapse interneti ja nutivahendite heaks kasutamiseks.

Kaitse oma last ka internetis

Soovitused, mida lapsevanemana teha oma lapse kaitsmiseks internetis.

Toeta lapse toimetulekut internetis

Soovitused ja nõuanded, kuidas avastada digimaailma koos lapsega, kuidas tagada turvalisus ja kuidas käituda, kui on juhtunud midagi

Mida peab teadma arvutimängudest?

Abimaterjal lapsevanematele, mis aitab toetada ja suunata last, kes mängib arvutimänge.

Tarkvanem.ee materjalid

Portaali tarkvanem.ee materjalid digimaailma osas.

Turvaline käitumine internetis

Lühikokkuvõte "Nutiseadmete kasutajate turvateadlikkuse ja turvalise käitumise" uueringust, mis kajastab lapsevanemate ja laste teadlikkust nutimaailmast.

Petuskeemid internetis

Abimaterjal lapsevanematele enimlevinud internetis levivate petuskeemide kohta.

Privaatsusseaded

Nõuanded populaarseimate sotsiaalmeedia platvormide privaatsusseadete kasutamiseks.

Pildistamine ja avaldamise reeglid

Soovitused, millele pöörata tähelepanu pildistades ja fotosid avaldades.

VIITED

1. "Kiusamisest vabaks!" käsiraamat "Koos õues" põhikooli I astmele lk 22
2. "Kiusamisest vabaks!" massaažiprogramm põhikooli I astmele lk 6-7
3. "Kiusamisest vabaks!" käsiraamat põhikooli I astmele lk 56, lasteaedadele lk 60
4. "Kiusamisest vabaks!" muusikaraamat "Igaüks on isemoodi" lk 9
5. "Kiusamisest vabaks" teemakaardid põhikooli I astmele lasteaiale ja koolile

Lastekaitse Liit
Estonian Union for Child Welfare